

رویکرد قانون بیمه اجباری نسبت به خودروهای غیر متعارف

قانون وکلای دادگستری استان مرکزی

هوالوکیل

پیرو تبصره ۳ ماده ۸ قانون بیمه اجباری مصوب ۱۳۹۵، بحث‌ها و اختلاف نظرهای کثیری در محافل حقوقی، قضائی و شرکت‌های بیمه من باب نحوه جبران خسارت مالی خودروهای گران قیمت توسط مقصر حادثه و شرکت بیمه صورت گرفته که بعضاً موجبات تهافت آرا میان آنان را فراهم نمود.

حال جهت تنویر موضوع و استنتاج منطقی و قانونی، ذیلاً به بررسی مباحث عنہ می‌پردازیم:

همانطور که مستحضرید، سابقاً طی قانون اصلاح قانون بیمه مسؤلیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه موتوری زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب ۱۳۸۷، چنانچه شخصی با خودروی خود اقدام به تصادف با خودروی ثالث می‌نمود، شخص مقصر حادثه مکلف به جبران تمام خسارت مالی وارده به خودروی ثالث (هرچند گران قیمت) می‌بود که این خسارت مادی تا سقف تعهدات بیمه ثالث، توسط شرکت بیمه پرداخت و مازاد بر سقف تعهدات بیمه، می‌بایست توسط مقصر حادثه جبران و تامین می‌گردید.

متأسفانه این مقرره واجد عمده ایرادات و معایب ذیل الذکر بوده که منجر به تقنین قانون جدید در سال ۹۵ گردید:

الف) افزایش استفاده از وسایل نقلیه موتوری و به تبع آن ایجاد تزاخم بین حقوق افراد، اهمیت تنظیم روابط حقوقی بین آنها را از طریق قانونگذاری دو چندان ساخته، آنچنانکه از جمله مشکلاتی که در عمل وجود داشته، این بوده که شخصی با وضع اقتصادی ضعیف در حال مسافركشی با خودروی سمند برای گذران مخارج زندگی است؛ به ناگاه بر اثر غفلت اندک، با خودروی گران قیمت پورشه تصادف نموده و بر اثر ورود خسارت به درب آن، محکوم به پرداخت ۲۰۰ میلیون تومان می‌شود. حال به دلیل سقف تعهدات مالی بیمه گر در بیمه نامه به ارزش ۱۰ میلیون تومان، وی باید از جیب خود شخصاً ۱۹۰ میلیون تومان به زیان دیده پردازد. عامل زیان که ناتوان از جبران چنین مبلغی است، لاجرم مجبور به تحمل ضمانت اجراهای قانونی همچون زندان یا توقیف منزل

رویکرد قانون بیمه اجباری نسبت به خودروهایی غیر متعارف

قانون وکلای دادگستری استان مرکزی

یا درآمد خواهد شد که طبعا آینده زندگی خود و خانواده اش را در وضعیت اقتصادی و اجتماعی به مراتب پایین تر از گذشته قرارداد و نهایتا باری بر دوش جامعه و نظام می گردد.

ب) طبق این مقرر، شرکت بیمه صرفا تا سقف تعهدات قراردادی خود و نه تا سقف مسئولیت مالی مقصر حادثه در برابر ثالث، تقبل جبران خسارت مالی می نمود! یعنی طبق مثال فوق الذکر، شرکت بیمه به نمایندگی از مقصر حادثه، صرفا تا سقف ۱۰ میلیون تومان مکلف به جبران خسارت مالی در حق ثالث بود و نه بیشتر، و پرداخت عمده مبلغ به میزان ۱۹۰ میلیون تومان، می بایست توسط مقصر حادثه صورت می گرفت!

لذا با این وضعیت، عملا فلسفه تدبیر نهاد بیمه زیر سوال رفته و گویی به طاق نسیان سپرده شد! چرا که بیمه ثالث جهت سهولت و تسریع در جبران خسارت مالی ثالث و ایضا حمایت مالی از مقصر حادثه، توسط مقنن ایجاد شده بود، حال آنکه با این روش، بخش کوچک خسارت توسط بیمه جبران شده ولیکن بخش اعظم خسارت ثالث، کماکان بر عهده مقصر حادثه با شرایط متغیر مالی بوده که نه تنها در جبران خسارت ثالث، تسریع و سهولتی نمود، بلکه اسباب افزایش زندانیان مالی ناتوان از جبران خسارت مالی ناشی از تصادفات را نیز فراهم ساخت.

ج) این مقرر، بدون توجه به شرایط مالی مقصر حادثه و صرفا جهت حمایت صد در صدی از ثالث تدبیر شده بود، تا بدانجا که ریسک بهره مندی و التذاذ ثالث از یک خودروی گران قیمت در جامعه ای همچون ایران که اکثریت افراد آن متشکل از طبقه متوسط و فقیر بوده را، تماما بر عهده مقصر حادثه، آن هم غیر عمد، بار و تحمیل می نمود!

د) این مقرر هیچ تفاوتی میان جبران خسارت مالی وارده به خودروی متعارف و خودروی غیر متعارف قائل نبود!

براین اساس، مقنن با عنایت به این قبیل اتفاقات که محصول اختلاف طبقاتی در تمامی جوامع انسانی بوده، بر آن شد تا وفق مبانی فقهی نظیر اقدام زیان دیده، توجه به وضعیت اقتصادی طرفین، قاعده اقدام و قاعده حفظ نظام که شرح و بسط آن خارج از این مقال بوده، در قالب قانون بیمه اجباری مصوب ۹۵ و ضمن ارتفاع معایب و ایرادات

رویکرد قانون بیمه اجباری نسبت به خودروهای غیر متعارف

قانون وکلای دادگستری استان مرکزی

مذکور، سقف خاصی بابت جبران خسارات مالی ناشی از حوادث رانندگی در ارتباط با خودروهای گران قیمت غیر متعارف، معین نماید.

قانونگذار بدو طی تبصره ۴ ماده ۸ قانون مذکور و با تعریف خودروی متعارف، اقدام به تفکیک خودروی متعارف از خودروی غیر متعارف نمودست:

" منظور از خودروی متعارف خودرویی است که قیمت آن کمتر از پنجاه درصد (۵۰٪) سقف تعهدات بدنی که در ابتدای هر سال مشخص می شود، باشد."

به دیگر سخن، سقف تعهدات بدنی، دیه یک مرد مسلمان در ماه حرام می باشد. حال اگر نرخ این دیه در سال ۹۹ را ۴۴۰ میلیون تومان منظور نماییم، خودروی متعارف، آن خودرویی است که قیمت آن کمتر از ۲۲۰ میلیون تومان (کمتر از ۵۰ درصد) باشد.

متقابلاً مقنن وفق تبصره ۳ ماده معنون، اقدام به تعیین سقف مسئولیت مقصر حادثه و شرکت بیمه جهت جبران خسارت مالی وارده به خودروی گران قیمت متعارف نمودست:

" خسارت مالی ناشی از حوادث رانندگی صرفاً تا میزان خسارت متناظر وارده به گرانترین خودروی متعارف از طریق بیمه نامه شخص ثالث و یا مقصر حادثه قابل جبران خواهد بود."

در توضیح این تبصره، لازم به ذکر است که غرض مقنن از جمله: "... صرفاً تا میزان خسارت متناظر وارده به گرانترین خودروی متعارف..." آن بوده که اگر راننده خودرویی اقدام به تصادف با یک خودروی غیر متعارف نماید، از نظر جبران خسارت مالی گویی با یک خودروی گران قیمت متعارف تصادف نموده است. آنچنانکه فی المثل مقصر حادثه، با یک خودروی پورشه به قیمت ۲ میلیارد تومان تصادف نموده که به دلیل اینکه قیمت این خودرو چندین برابر دیه قتل یک مرد مسلمان در ماه حرام بوده، مقنن چنین خودرویی را متعارف محسوب نمی نماید. لذا برای تعیین میزان پرداخت خسارت مالی این خودروی غیر متعارف توسط مقصر حادثه و شرکت بیمه،

رویکرد قانون بیمه اجباری نسبت به خودروهای غیر متعارف

قانون وکلای دادگستری استان مرکزی

مقنن چنین فرض نموده که مقصر حادثه، گویی با یک خودروی گران قیمت متعارف (حداکثر ۲۲۰ میلیون تومانی) تصادف داشته و نه با یک خودروی ۲ میلیارد تومانی!

براین اساس، اگر راننده یک خودروی پراید با یک خودروی پورشه تصادف نموده و منجر به شکستن آینه بغل پورشه شود، در اینجا گویی با گرانترین خودروی متعارف به قیمت ۲۲۰ میلیون تومان (فی المثل دنا) تصادف شده است. لذا چنانچه قیمت آینه بغل دنا، ۱ میلیون تومان بوده ولی قیمت آینه بغل پورشه، ۱۰ میلیون تومان باشد، راننده پراید و شرکت بیمه می بایست فقط به میزان قیمت آینه بغل خودروی دنا، جبران خسارت مالی نمایند و ذمه هردو از پرداخت مابه التفاوت قیمت آینه بغل دنا و پورشه (۹ میلیون تومان)، بری می باشد.

لکن در این میان، یک شبهه وجود داشته که آیا کسر یا افت قیمت خودرو نیز مشمول این حکم می شود یا خیر؟!

در رابطه با پرداخت خسارت کسر قیمت خودرو از محل بیمه شخص ثالث، دو نظریه وجود دارد:

۱) برخی قائل برآنند که به استناد ماده ۳۹ قانون بیمه اجباری، تعهد بیمه شخص ثالث صرفاً پرداخت هزینه تعمیر خودرو بوده و تعهدی راجع به افت قیمت خودرو ندارد. آنچه‌آنکه ماده مذکور اشعار داشته: "در حوادث رانندگی منجر به خسارت مالی، پرداخت خسارت به صورت نقدی و با توافق زیان‌دیده و شرکت بیمه مربوط صورت می‌گیرد. در صورت عدم توافق طرفین در خصوص میزان خسارت قابل پرداخت، شرکت بیمه موظف است در صورت تقاضای زیان‌دیده، وسیله نقلیه خسارت دیده را در تعمیرگاه مجاز و یا تعمیرگاهی که مورد قبول زیان‌دیده باشد تعمیر نموده و هزینه‌های تعمیر را تا سقف تعهدات مالی مندرج در بیمه‌نامه مذکور پرداخت کند."

۲) لکن گروه دوم قائل برآنند که به استناد بند ب ماده ۱ قانون بیمه اجباری، افت قیمت خودرو یک زیان مالی محسوب شده و شرکت بیمه مکلف به جبران این نوع خسارت نیز می باشد. آنچه‌آنکه ماده مذکور اشعار داشته:

رویکرد قانون بیمه اجباری نسبت به خودروهای غیر متعارف

قانون وکلای دادگستری استان مرکزی

" اصطلاحات به کار برده شده در این قانون، دارای معانی به شرح زیر است:
ب - خسارت مالی: زیان هایی که به سبب حوادث مشمول بیمه موضوع این قانون به اموال شخص ثالث وارد شود."
حالیه با مذاقه در مستند نظرات معنون، می بایست نظر گروه اول را مقرون به صواب دانست، چرا که بند ب ماده یک را باید همراستا و با عنایت به سایر مواد قانون بیمه اجباری همچون ماده ۳۹، تفسیر نمود و نه به صورت مجزا و مطلق العنان. لذا خسارت مالی تحت شمول بیمه ثالث صرفا ناظر به خسارت وارده به عین مال بوده و نه ارزش مال همچون قیمت خودرو.

شایان ذکر است، اگرچه بیمه شخص ثالث تعهد و مسئولیتی در قبال افت احتمالی قیمت پورشه نداشته لکن با توجه به عدم شمول احکام قانون بیمه اجباری نسبت به افت قیمت خودرو و نیز فقدان هرگونه نص قانونی جهت تحدید حدود مسئولیت مدنی مقصر حادثه نسبت به پرداخت افت قیمت خودرو و ایضا مستندا به قاعده تسبیب و فتوای مقام معظم رهبری و نهایتا ماده ۲ قانون رسیدگی فوری به خسارات ناشیه از تصادفات رانندگی به وسیله نقلیه موتوری مصوب ۱۳۴۵، مسئولیت مقصر حادثه در قبال جبران خسارت افت قیمت خودرو کماکان باقی و جاریست.

" استفتاء از محضر مقام معظم رهبری :

اینجانب تصادف کرده ام و مقصر بوده ام و بیمه پاسخگوی شخص مقابل بوده ولی ایشان از من بابت افت ماشین شکایت نموده اند. آیا بنده ضامن افت قیمت ماشین طرف مقابل هم هستم یا همان مبلغی که بیمه به عنوان خسارت می دهد کفایت میکند؟ پاسخ: ضامن تفاوت قیمت هستید."

با عنایت به مطالب معروضه و مقایسه قانون سابق با قانون کنونی، چنین به نظر میرسد که قانونگذار چون در قانون سابق، به حمایت صد در صدی از ثالث بدون توجه به فلسفه نهاد بیمه برخاسته بود، اینک در مقام جبران مافات و طی قانون جدید، با کاهش مسئولیت مقصر حادثه در برابر ثالث واجد خودروی نامتعارف، یکی از فلسفه های بیمه که همانا حمایت مالی از مقصر حادثه و جلوگیری از به زندان رفتن وی بوده را احیا نمودست.

رویکرد قانون بیمه اجباری نسبت به خودروهایی غیر متعارف

قانون وکلای دادگستری استان مرکزی

لکن از این نکته مهم غافل شدست که با کاهش مسئولیت مقصر حادثه در برابر ثالث دارای خودروی نامتعارف، بالتبع مسئولیت شرکت بیمه در برابر ثالث را نیز کاهش داده و موجبات نقض فلسفه دیگر بیمه شخص ثالث که همانا سهولت و تسریع در حمایت از ثالث بوده را فراهم ساخته است!

مع الوصف پیرو همین مناقشات در باب قانون بیمه اجباری مصوب ۹۵، اداره کل تدوین قوانین، اخیراً و متعاقب لایحه تقدیمی دولت به مجلس مبنی بر اصلاح ماده ۸ قانون معنون و رفع ایرادات سابق العرض، ماده واحده ای به شرح ذیل تقریر نموده:

" در تبصره ۳ ماده ۸ قانون بیمه اجباری خسارات وارد شده به شخص ثالث در اثر حوادث ناشی از وسایل نقلیه مصوب ۱۳۹۵/۲/۲۰، عبارت (از طریق بیمه نامه شخص ثالث و یا مقصر حادثه، قابل جبران خواهد بود) به عبارت (توسط مقصر حادثه جبران می شود. در مواردی که وسیله نقلیه مسبب حادثه، دارای بیمه نامه شخص ثالث است، بیمه گر مکلف است، خسارت مالی وارده را، تا سقف تعهدات مالی اعم از اجباری و اختیاری مقرر در بیمه نامه پرداخت کند). اصلاح و در تبصره ۵ این ماده، عبارت (ارزیابان خسارات موضوع ماده ۳۹ و کارشناسان ارزیاب خسارت های شرکت بیمه و) حذف می شود."

به دیگر سخن، این ماده واحده پیشنهادی، در مقام عدول از آن بخش از قانون جاریه برآمده که سقف مسئولیت مقصر حادثه و شرکت بیمه در برابر خسارت مالی وارد به ثالث را، یکسان می دانست. آنچه آنکه با اصلاح منطوق تبصره ۳ ماده ۸ قانون بیمه اجباری از طریق حذف و الحاق عبارات فوق الذکر، مترصد اعاده مسئولیت سابق شرکت بیمه، تا سقف تعهدات قراردادی بیمه در برابر ثالث گردیده است.

شهر نجفی

وکیل پایه یک دادگستری